

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

Факультет геології, географії, рекреації і туризму

Кафедра соціально-економічної географії і

регіонознавства

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо проходження навчальної практики

студентів 1 курсу напрямку підготовки 103. Науки про Землю

Харків – 2017

Немець Л. М., Сегіда К. Ю., Барило І. М., Мазурова А. В. Методичні рекомендації щодо проходження навчальної практики студентів 1 курсу напряму підготовки 103. Науки про Землю. Видання сьоме. – Харків, 2017. – 20 с.

Схвалено методичною комісією, рекомендовано до друку Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 11 від 23.05.2017 року)

Методичні рекомендації розроблені для студентів-географів щодо проходження навчальної практики, яка проводиться після першого курсу і є невід’ємною складовою підготовки студентів напряму підготовки 103. Науки про Землю..

Мета: надати методичну допомогу студентам у розвитку навичок самостійної роботи при проходженні навчальної практики.

Методичні рекомендації розраховані на студентів денного та заочного відділення факультету геології, географії, рекреації і туризму, які навчаються за напрямом підготовки 103. Науки про Землю.

Методичні рекомендації містять загальні відомості про мету та завдання навчальної практики, розкривають зміст діяльності студентів-практикантів та форми звітності студента про практику. В них сформовані вимоги до оформлення звіту, надається список рекомендованих джерел інформації, а також систему оцінювання навчальних досягнень студентів. Методичні рекомендації включають в себе індивідуальний щоденник практики, що заповнюється кожним студентом самостійно і здається разом із звітом.

©Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна, 2017
© Немець Л. М., Сегіда К. Ю.,
Барило І. М., Мазурова А. В., 2017

Економіко-географічна складова навчальної практики займає особливе місце в підготовці бакалаврів географії. В умовах підвищення ролі соціально-гуманітарних знань в системі освіти, що динамічно змінюється, навчальна економіко-географічна практика має не тільки пізнавальне, а й виховне і світоглядне значення.

Ця практика націлена, насамперед, на закріплення знань, формування компетентностей по цілому блоку суспільно-географічних дисциплін. Студенти отримують, крім того, значний обсяг нової науково-практичної соціально-економічної інформації. Вони знайомляться з техніко-економічними особливостями діяльності та територіальної організації установ і підприємств різних галузей господарства, інфраструктури та соціального комплексу, отримують комунікативні навички.

Значення навчальної практики визначається і її спрямованістю на становлення громадянських позицій майбутніх фахівців, розвиток цілісності і глибини їх поглядів на проблеми взаємодії природи і суспільства, які відбуваються в регіоні в умовах соціально-економічних перетворень.

Крім того, ця практика багато в чому сприяє утвердженню в свідомості студентів конструктивної ролі географії в управлінні соціально-економічним розвитком країни. Економіко-географічна практика розвиває також міждисциплінарне мислення і комплексний підхід до розвитку господарства, оскільки для розуміння і глибокого аналізу регіональних соціально-економічних процесів необхідне залучення не тільки фізико-географічних, але й історичних, економічних, культурологічних та інших знань.

Навчальна практика студентів 1 курсу з економічної і соціальної географії може бути організована в різних регіонах, але як правило, проходить в межах своєї області та міста. Головні критерії вибору території, що вивчається, – максимальна доступність різноманітних джерел інформації і можливість безпосереднього відвідування різних типів об'єктів. На кафедрі соціально-економічної географії і регіонознавства практика проводиться у межах міста Харкова, що логічно і методологічно виправдано з погляду

послідовності навчального процесу. В якості бази практики використовуються підприємства, установи, заклади, які відвідують студенти з метою їх суспільно-географічної характеристики.

Всі студенти беруть участь в споріднених польових і маршрутних спостереженнях, ведуть записи в індивідуальних щоденниках. При цьому, кожна група отримує своє індивідуальне дослідницьке завдання, результати виконання якого стають складовою частиною загального звіту із суспільно-географічної практики всього курсу.

Мета практики – поглибити і закріпити теоретичні знання з економічної і соціальної географії, продовжити розвиток навчальних вмінь та навичок студентів стосовно соціально-економічних досліджень у процесі комплексного суспільно-географічного вивчення конкретного регіону, знайомство з елементами галузевих територіальних систем, аналіз взаємозв'язку природних компонентів з соціально-економічними процесами в межах регіону.

Завдання практики:

- ознайомити студентів з принципами і методами організації маршрутних і стаціонарних соціально-економічних регіональних досліджень;
- показати можливості пошуку, здобуття і системно-структурного економіко-географічного аналізу різноманітної статистичної, технологічної, соціологічної, картографічної, візуальної інформації за різними типами соціально-економічних об'єктів і територіально-виробничих комплексів;
- формувати комплексне уявлення про місце і роль регіону, що вивчається, в соціально-економічному комплексі країни, його ресурсному потенціалі, особливостях територіальної організації населення, господарства, соціальної сфери та її інфраструктури;
- звернути увагу на унікальні природні та визначні історико-культурні пам'ятки; своєрідність звичаїв, традицій народних промислів і оцінити їх значення з погляду перспектив соціально-економічного розвитку регіону;
- дати чітке розуміння суті складання комплексної економіко-географічної характеристики регіону з виявленням головних факторів, своєрідності,

територіальної диференціації, актуальних проблем і можливих перспектив його соціально-економічного розвитку;

- закріпити практичні навички первинного збору матеріалів під час польового етапу і підготовка їх до аналізу.

Методи дослідження: маршрутні спостереження, описовий, порівняльно-географічний, статистичний, картографічний, історико-географічний, аналізу і синтезу, комплексного вивчення ключових об'єктів тощо.

Компетентності, що формуються в ході економіко-географічної практики:

- організація і проведення економіко-географічних маршрутних, стаціонарних і експедиційних спостережень і досліджень;
- дослідження технологічних та економічних особливостей діяльності, а також територіальної організації промислових, сільськогосподарських підприємств та установ соціально-культурної сфери;
- пошук, збір та обробка різноманітних фактичних даних, що характеризують умови та особливості соціально-економічного розвитку регіону;
- науковий аналіз соціально-економічної ситуації в регіоні із застосуванням різних методів дослідження, що дозволяють виявити фактори, особливості, проблеми та перспективи його розвитку;
- оформлення в звіт результатів економіко-географічного дослідження;
- індивідуальне виконання локальних завдань як складової частини колективного звіту про практику.

Для зручності виконання індивідуальних дослідницьких робіт, забезпечення внеску всіх студентів у загальний підсумковий звіт з урахуванням інтересів і здібностей кожного окремого студента, роздаються завдання, направлені на детальний опис досліджуваних процесів і явищ, картографування, фотофіксації. Крім того, в ході практики визначаються студенти, відповідальні за представлення її результатів на засіданні наукового дискусійного клубу, складання підсумкової доповіді, комп'ютерної презентації.

**РОЗКЛАД РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ПРОХОДЖЕННІ НАВЧАЛЬНОЇ
ПРАКТИКИ З 25 ПО 31 ТРАВНЯ 2017 РОКУ**

Дата	Назва об'єктів
25 травня 2017 р.	<p>1) Музей історії та залізничної техніки Південної залізниці (зустріч зі студентами біля будівлі музею історії та залізничної техніки):</p> <ul style="list-style-type: none"> - група 1 – о 10.00 (тривалість екскурсії з 10.00 до 11.00); - група 2 – о 11.00 (тривалість екскурсії з 11.00 до 12.00). <p>2) Обласний спортивний комплекс «Металіст» (зустріч зі студентами біля будівлі обласного спортивного комплексу «Металіст»):</p> <ul style="list-style-type: none"> - група 1 – о 10.00 (тривалість екскурсії з 13.00 до 14.00); - група 2 – о 11.00 (тривалість екскурсії з 14.00 до 15.00).
26 травня 2017 р.	<p>Страусина ферма (селище Високий, Харківський район) (зустріч зі студентами біля будівлі страусиної ферми о 11.00 (дві групи), тривалість екскурсії з 11.00 до 12.30).</p>
29 травня 2017 р.	<p>1) Харківське відділення ПАТ «САН ІнБев Україна» (зустріч зі студентами біля будівлі Харківського відділення ПАТ «САН ІнБев Україна»):</p> <ul style="list-style-type: none"> - група 1 – о 11.00 (тривалість екскурсії з 11.00 до 13.00); - група 2 – о 13.00 (тривалість екскурсії з 13.00 до 15.00). <p>2) Харківський історичний музей (зустріч зі студентами біля будівлі Харківського історичного музею о 16.00 (дві групи), тривалість екскурсії з 16.00 по 17.00).</p>
30 травня 2017 р	<p>1) Спільне україно-болгарське підприємство «Пірана» (зустріч зі студентами біля будівлі підприємства «Пірана» о 11.00 (дві групи), тривалість екскурсії з 11.00 по 12.00).</p> <p>2) Камеральні роботи у навчально-дослідницькій лабораторії регіональних суспільно-географічних досліджень (ауд. 3-63) з 14.30 до 16.00).</p>
31 травня 2017 р	<p>1) Харківська міська рада(департамент з питань сім'ї, молоді та спорту) (зустріч зі студентами біля будівлі підприємства «Пірана» о 11.00 (дві групи), тривалість екскурсії з 11.00 по 12.00).</p> <p>2) Камеральні роботи у навчально-дослідницькій лабораторії регіональних суспільно-географічних досліджень (ауд. 3-63) з 14.30 до 16.00).</p>

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет геології, географії, рекреації і туризму
Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ЩОДЕННИК
економіко-географічного етапу навчальної природничо-наукової практики

Студента(ки) _____

1 курсу денного відділення

групи _____

ПРАВИЛА ВЕДЕННЯ Й ОФОРМЛЕННЯ ЩОДЕННИКА

Щоденник – основний документ студента під час проходження практики. Під час практики студент щодня коротко має записувати в щоденник все, що він зробив за день виконання календарного графіка проходження практики, у відповідності до програми, зокрема дату та назву підприємства, основні соціально-економічні показники та особливості діяльності підприємства. Більш докладні записи студент веде в робочому зошиті, які є логічним продовженням щоденника. В ті дні, коли студенти працюють в бібліотеці під час підготовки до заліку та написанні звіту, в щоденнику студент коротко записує, з якими джерелами інформації працював, якими ресурсами користувався.

В кінці кожного дня студент зобов'язаний подавати щоденник на перегляд керівникам практики, останні подають письмові зауваження, додаткові завдання тощо.

Після закінчення практики щоденник разом зі звітом перевіряється керівниками практики, які його підписують і оцінюють правильність його заповнення.

Оформлений щоденник разом із звітом студент має здати керівнику практики, надалі ці документи зберігаються на кафедрі.

Без заповненого щоденника підписаного керівником практика не зараховується.

КАЛЕНДАРНИЙ ГРАФІК ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

Дата та Вид роботи	Робочі записи під час проходження
<i>25 травня 2017 р.</i>	

Дата та Вид роботи	Робочі записи під час проходження
<i>26 травня 2017 р.</i>	

Дата та Вид роботи	Робочі записи під час проходження
<i>29 травня 2017 р.</i>	

Дата та Вид роботи	Робочі записи під час проходження
<i>30 травня 2017 р.</i>	

Дата та Вид роботи	Робочі записи під час проходження
<i>31 травня 2017 р.</i>	

ФОРМИ ЗВІТНОСТІ СТУДЕНТА З ПРАКТИКИ

1. ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ

2. ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ЗВІТ (оформлення додаток 1, 2)

ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ПІДПРИЄМСТВ М. ХАРКОВА

За допомогою Інтернет-ресурсів скласти економіко-географічну характеристику будь-якого підприємства міста Харкова за планом:

1. Повна назва підприємства, форма власності, юридична та фактична адреса.
2. Період заснування; ключові етапи розвитку.
3. Техніко-економічні особливості виробництва

Принципи і фактори розміщення	Сировина	Продукція	Споживачі

5. Кількість працівників, середня заробітна платня.
6. Соціальні програми для персоналу.
7. Зовнішньоекономічні зв'язки.
8. Споживчий ринок.
9. «Цікавинки».
10. Проблеми та перспективи розвитку.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь. – М.: Мысль, 1983
2. Атлас. Харківська область: Моя мала Батьківщина / Ред. Т. В. Погурельська. – К.: ТОВ «Мапа», 2000. – 20 с.
3. Голиков А. П., Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Вступ до економічної і соціальної географії: Підручник. – К.: Либідь, 1997 – 306 с.
4. Голиков А. П. Размещение производительных сил и регионалистика: Учебное пособие / Голиков А. П., Дейнека А. Г., Казакова Н. А. – Харків: «Олант», 2005 – 319 с.
5. Головне управління статистики в Харківській області – http://uprstat.kharkov.net/ua/stat/stat_inf/demograf.html
6. Іщук С. І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навчальний посібник / Іщук С. І. – К.: Видавець Паливода А. В., 2006 – 283 с.
7. Розміщення продуктивних сил: Навчальний посібник / За ред. В. В. Ковалевського О. Л. Михайлюк, В. Ф. Семенова. – К.: Либідь, 1996. – с. 369-386.
8. Розміщення продуктивних сил: Підручник / За ред. Є. П. Качана. – К.: Вища школа, 1998. – с. 191-208.
9. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
10. Харківська область: Природа населення господарство. – 2-е вид. перероб. та доп./ А. П. Голиков, О. Л. Сидоренко та ін. / Під ред. А. П. Голикова, О. Л. Сидоренка. – Харків: «Бізнес Інформ», 1997 – 288 с. – (Серія: Регіони України).
11. Харківська обласна державна адміністрація – офіційний сайт – <http://www.kharkivoda.gov.ua/>
12. Інформаційний портал – <http://www.all.kharkov.ua>

**ВИМОГИ ДО ЗАГАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ
ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНОГО ЕТАПУ
НАВЧАЛЬНОЇ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ПРАКТИКИ**

студентів 1 курсу
спеціальність 103. Науки про Землю

<i>Вид роботи</i>	<i>бали</i>
Польовий етап (<i>ознайомлення з виробничим процесом підприємств</i>)	5
Ведення щоденників	2
Тестовий контроль	4
Індивідуальний звіт – змістовність, оформлення, захист, відповіді	5
<i>Всього</i>	16

Для отримання залікової оцінки з економіко-географічної практики необхідним є виконання всіх видів робіт.

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет геології, географії, рекреації і туризму
Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ЗВІТ
з економіко-географічного етапу
навчальної природничо-наукової практики

Студента 1 курсу денного відділення
групи ГГ 11 (ГЦ-12)

П.І.Б студента.

Керівники практики

І.М. Барило
А.В. Мазурова

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗВІТУ

Індивідуальний звіт повинен бути грамотно написаний і правильно оформлений, мати охайний вигляд.

Формат сторінок для його написання А4 (210x297 мм). Робота виконується в комп'ютерному варіанті шрифтом Times New Roman через 1,5 міжрядковий інтервал розміром літер 14, абзац 1,25 см. Допускається 12 розмір шрифту у великих, об'ємних таблицях.

Текст роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліва – 25 мм, праве – 15 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 15 мм. Вирівнювання основного тексту виконується по ширині.

Сторінки звіту нумеруються арабськими цифрами. Титульний лист включається в загальну нумерацію сторінок, але номер на ньому не ставиться.

Загальний обсяг індивідуального завдання має становити 7-10 сторінок.

Навчально-методичне видання

Немець Людмила Миколаївна
Сегіда Катерина Юріївна
Барило Ірина Миколаївна
Мазурова Анастасія Володимирівна

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо проходження навчальної практики
студентів 1 курсу напряму підготовки 103. Науки про Землю
